

ngen. Alle kri-
terzijde gelegd.
or al wat van
. Een typisch
Prof. Greijda-
ratie over het
dunkt: dit is
ftrekking van
vat Greijdanus
roken kan la-

ngen acht Rid-
maal aangenop-
ponenten ge-
te vertrouwd
holastieke spel

ndsch gebruik
de apologetiek
goed, dat de
ge genade en
enten niet den
ed, dat als hij
spel hebben.

boek, als het
eratische ver-
van 1942 v.v.
het synodale
landsche kri-

dit boek. Het
iging van den
pste motieven
hij de merk-
Ridderbos in
reeds verloren
ik den kinder-
e kritiek van
ike hij van te
or de van die

niet, dat de
it is overge-
ij is aan het
ige wat hem
systeem zoo-
gave daarvan
rt tot het re-
ochtans over

eworden voor
?racadvis en
eld, waarmee
kan worden

n, waarlangs
te bewegen.
motieven, wel-
ing van den
lgens hebben
in geslaagd
gen stand te
allers. Waar-
komt of het
len schrijver

even van dit
deem.

BREMMER.

wat is de
anthropolo-
ezig houden
teler en van

in deze din-

aald, dat de
t lastig ge-
t heeft ver-
Italië, waar
ch waar hij

leerd, toen
e bewering:
ier rijk. En
zijn gewor-
e eind had.
mensch met
r hij komt
t, waar hij
oed en het

rijsheld van
r later vol-

k komt en

verklaard?

Het antwoord is, dat er oorspronkelijk alleen is de „wereldgrond“, die twee attributen heeft: g e e s t en d r a n g. De „geest“ is energieloos, machteloos, kan niets doen, en de drang is gebonden, wordt gered door den „wereldgrond“.

Dit betekent dus: door den machtelozen geest, want een derde was er in dien wereldgrond immers niet. De machteloze wereldgeest kan nu den drang uit zijn banden ook losmaken, en dan spiegelt hij dien allerlei ideeën voor en de drang, begeerig geworden, doet dan wereld en mensch ontstaan.

Dit verhaal doet levendig denken aan de teugel-looze, naar iemand eens opmerkte, verbijsterende fan-tasieën der oude gnostieken.

Daar is er ook de „geest“ of de „dochter van het licht“ of „eerste mensch“, die de zeven planetenvor-ten, zon en maan en planeten, bekoort, gevangen neemt, en dan volgen wereld en mensch. Hier is een der Ma-nicheesche fabels.

Scheler wilde zoo de Bijbelsche voorstelling van een „schepping uit niets“ weerspreken. Maar hier komt Buber, de zoon van het oude bondsvolk toch tegen op. De Joodsche trots doet hem zeggen: de Bijbel kent geen schepping uit niets.

En hij heeft gelijk. Dat leerden de Babyloniërs, zegt hij, die vertelden, dat de god Marduk in een vergade-ring der goden een kleedingstuk uit niets voorttoov-erde. Maar het Bijbelsche scheppingsverhaal is van zulke tooverstukjes volkomen vrij.

Neen, dus vervolgt hij, wat Scheler vertelt is louter gnostiek en meer niet. Heidensche fantasie.

Scheler wil niet weten vanwaar hij komt en hoe hij werd, die hij is. Ik vroeg: weet gij, wat mij nu treft?

Het is dit, dat er vele menschen zijn, die zich ge-loovige christenen noemen, maar die zeggen: wat in de eerste drie hoofdstukken van Genesis staat is al-leen maar allegorie. Zeker, God heeft de wereld ge-schapen, maar het is niet precies zoo, als het in het eerste hoofdstuk staat. En de mensch is ook gevallen, zondaar geworden voor God, maar weer niet precies zoo als Genesis 3 dat ons zegt.

Als men hun dan vraagt: maar hoe was het dan, zij antwoorden dit niet te weten, maar zij weten het in elk geval beter dan God de Heere het ons open-baarde.

Karl Barth zegt, dat het scheppingsverhaal een ge-dicht is, de fantasie dus eens dichters. Want, zoo merkt hij op: niemand is er bij geweest. Een „weten-schappelijke“ opmerking van het gehalte der bekende wijze opmerking van diegenen, die hemel en hel loo-chenen, omdat „niemand ooit is teruggekeerd“.

Dat hij en ook Scheler er in Adam wel bij waren blijkt echter uit het feit, dat de „Godwording“ ten slotte het eindpunt der historie of bovenhistorie zal zijn. De natuurlijke mensch blijft bij zijn val.

Scheler's „wereldgrond“ met „geest“ en „drang“ lijkt op Schopenhauer's „Vorstellung“ — begrip — en „Wil“.

Zijn „Godwording“ op de leer van Hegel, waarin de onbewuste wereldgeest in den mensch allengs wordt tot God.

Het toppunt werd dan bereikt in de hersenen van — Hegel zelf.

Zoo wordt de mensch bij Scheler, als filosoof, tot God, en het eindpunt is dan bij Scheler.

Gij ziet, hoe ver de hoogmoed des menschen durft te gaan. Die door Gods genade zich zelf heeft leeren kennen, heeft er voor terug. Want dit is het diepste van het booze en arglistige hart des menschen. Dit is zijn diepe val, toen hij luisterde naar Satans ver-leiding.

Buber keert zich ook af van het Woord Gods, en ook hij spreekt van den „geest“ die er dan oorspron-kelijk is, maar men moet dien niet willen uitvinden in hetgeen hij werkt, maar in datgene wat „sich er-reignet“, beter gezegd, wat niet wordt verwacht, maar plotseling gebeurt. Het beruchte plotseling als bij bliksemslag komende „oogenblik“.

Hij wijst dan op het kind, dat begint te spreken. Dat kind leeft bij al hetgeen in de taal reeds opgeno-men is, wat de volwassene weet en niet meer weet, omdat het door de traditie bedolven werd.

Dat kind begint plotseling te spreken, zegt iets, zwijgt dan weer, en zegt weer wat. Wie heeft het kind verteld, wat het vertelt?

Ja, dat is louter mythisch, geheimzinnig, niet te verklaren.

En zoo kwam het dan, dat de oorspronkelijke mensch eensklaps begon te spreken. De taal ontstond. Zoo maar.....

En dan komt nog het voorbeeld van den boer, die eerst alleen maar praat over zijn gewone werk, maar op een goeden dag plotseling naar de wolken staart, in diepe gedachten verzonken. En a's men dien boer vraagt: waar denkt gij aan, dan zegt hij: oeh, ik keek naar het weer. Maar dat is niet waar, zegt Buber, want hij staart voort en plotseling opent zijn mond zich tot een spreuk, geen traditioneele spreuk, maar iets geheel nieuws.....

Ik denk zoo, dat, als Buber daaromtrent dien boer zou aanspreken, hij ten antwoord zou krijgen: man, ik ben niet krankzinnig geworden.

Iets dergelijks beweerde, naar ik onlangs vertelde, ook Maeterlinck.

Welnu, zoo bij plotselinge gebeurtenissen, Kierke-gaard zou zeggen bij „sprongen“, en Barth bij „blik-seminalagen“ wordt de mensch het goddelijke gewaar.

Maar nu komt de vraag: hoe wordt eigenlijk de

mensch tot wezenlijk mensch? Vanwaar komt hij en hoe werd hij, zooals hij is, en wat kan hij worden en van heel zijn leven maken?

Kierkegaard vraagt het aan het „absolute“, Hei-degger aan zich zelf. Buber aan zijn m e d e m e n s c h, aan den n a a s t e. Het ik, dat er eerst is, wordt volkomen in de wezensgemeenschap met het gij. En daarna kan ook komen het werkelijke wij.

Zie, dus zegt hij: er zijn thans twee antwoorden op de vraag, hoe de mensch uit zijn huidige ellende en wereld- en levensangst kan worden verlost. Hoe hij de samenleving kan maken tot iets goeds, waarin de mensch waarlijk mensch wordt. Hier wordt dus niet alleen een oplossing gezocht voor den enkelen mensch, maar voor de gemeenschap, voor de gansche men-schelijke samenleving.

Het eene antwoord is dat van den individualist. Maar wij hebben gezien waarheen dat individualisme voert.

Het andere antwoord is dat van den collectivist, den socialist en communist.

Maar beide antwoorden helpen niet.

Het individualisme grijpt slechts een stuk van den mensch en het collectivisme wil hem slechts als deel van het geheel kennen.

Het individualisme ziet den mensch slechts in be-trekking tot zich zelf, het collectivisme ziet den mensch in het geheel niet. Het ziet alleen maar de „gemeen-schap“. In het eene geval is het aangezicht des men-schen verwrongen — verzerrt —; in het andere ge-val is het verborgen — verdeckt.

Zoo verdwijnt niet de „huisloosheid“, de wereld-angst en de levensangst van den mensch. Hij gevoelt zich als een verloochend kind, een vondeling, geheel geïsoleerd temidden van de harde menschenwereld.

Waar ligt dan zijn redding? In zijn wezenlijke na-dering tot den naaste. Als de eene mensch zoo tot den andere kan komen, dan ontstaat er een soort tusschen-wezen, iets tusschen beiden in, dus een „sfeer“, waar-in de mensch zichzelf waarlijk vindt.

Het behoef ons heelemaal niet te verwonderen, dat men het thans in allerlei christelijken kring zoo druk heeft over de „sfeer“ die dan wezenlijk gehoorzaam aan de Schrift belijden moet vervangen. Hier is dan die „sfeer“, dat wonderlijke „tusschen“ dat ontstaat als de eene mensch den anderen waarlijk in de oogen en in de ziel mag zien.

Zooals het gebeuren kan zegt Buber, als in een schuikelder, waarop de bommen vallen, twee menschen elkander plotseling heel wonderlijk in de oogen zien, of als in een concert bij een heerlijken Mozarttoon, twee luisteraars, die elkander heelemaal niet kennen, elkander in dien wonderlijken wederzijdschen blik waarlijk ontmoeten.

Dat is het nu. En daar moet de menschheid nu heen. Het ik moet het gij, het „Ich“ het „Du“ waarlijk zóo ontmoeten, en dan is die verbinding gevonden, die een heerlijke gemeenschap door heel het leven kan doen ontstaan.

En hier eindigt dan de oplossing van het „probleem van den mensch“. Het wordt een „dialogisch leven“. En zoo mogen wij dan het antwoord op de vraag: wat is de mensch — n a a s t e r k o m e n. Meer nog niet.

Ik vertelde van een boek over de „Crisis van den mensch“ en van een ander over: „Het probleem van den mensch“.

Beerling, die het eerstgenoemde boek schreef, en wil doen zien, hoe misschien de existentie-philosofie ons redding kan brengen, noemt die wijsbegeerte „transcendeeren“. Men wachte er zich voor dit gelijk te stellen met het „transcendente“, dat spreekt uit Psalm 8: „Heere, onze Heere, hoe heerlijk is Uw Naam op de gansche aarde; Gij die Uwe majesteit gesteld hebt boven de hemelen“.

Dit transcendeeren is niets anders dan het zoeken van het „hoogere“ in den mensch. Het resultaat, zegt Beerling, is niet, dat wereld en mensch in het licht komen te staan eener vaste openbaring. De ontmoet-ing met het „eene Zijn“ scherpt wel het vragen, het stilt dit niet. Existeeeren beteekent niet de rust vinden in het „geloof“. Het beteekent alleen maar een terug-keer van het denken naar de g e l o o v i g h e i d. Ja — dat is waar, en welke geloovigheid. En die geloov-igheid wordt niet geschonken, maar in voortduren-den strijd veroverd en — weer verloren.

Hoe onuitsprekelijk arm is toch de mensch, die God verlaat en Zijn Woord niet wil aanvaarden.

Met vriendelijke groeten en heilbode, uw toegenegen
MARNIX.

Ds J. P. v. d. Stool in dienst van alle kerken.

We wilden juist ons zetten tot het schrijven van een artikel over ds J. P. v. d. Stool, die naar Batavia hoopt te gaan, toen we in Gron. Kbl. twee artikeltjes aan-troffen, geschikt om hier over te nemen. Eerst een van ds P. K. Keizer:

De beslissing is gevallen.
Ds v. d. Stool heeft het beroep naar Batavia aan-genomen en hoopt over enige tijd met z'n gezin naar Indië te vertrekken.

Niet dikwijls zal het voorkomen, dat de gemeente één van haar predikanten met zoveel eenswillendheid ziet vertrekken als dit thans het geval is.

Een ieder begrijpt wat we bedoelen: het zijn onze „jongens“ in Indië voor wie we ds v. d. Stool zo „ge-makkelijk“ afstaan, zonder te vergeten de kleine gemeen-te van Christus in Batavia, die haar gebod thans ziet verhoord.

Wij zijn blijde met deze blijden en verstaan ten volle de dankbare stemming, die er aan de „overzijde“ is en zoals deze zich openbaarde in het korte, maar veel-zeggende telegram, dat ds v. d. Stool ontving: „Psalm 103, kerkeraad Batavia“.

Wij allen weten hoe zwaar ds v. d. Stool deze be-slissing is gevallen. Vooral wie hierin hem nastonden hebben de spanning meegevoeld en meegedragen. Graag wilde hij blijven, want hij was hier graag. Dat was hem aan te zien. Maar de roeping! Daar heeft hij niet onder-uit gekund!

Tenslotte heeft God de geboden genadig verhoord en aan ds v. d. Stool de genade gegeven hier alles los te laten en van harte heen te gaan, in blijdschap, naar de plaats waar God hem thans roept, naar zijn vaste overtuiging.

Nu de beslissing is gevallen, zijn we zeer dankbaar, dat het alles zo gegaan is. De teleurstellingen in het „beroepingswerk“, die wij hier ondervonden tot onze vernedering, heeft sommigen wel eens doen twifelen aan de ernst, die daarbij past en die door allerlei „nadere beslissingen“ wel eens scheen te ontbreken. Nu hebben we de ernst weer gezien en gevoeld.

Daar lag iets bevrijdends in de psalm (121), die Zon-dagmorgen spontaan opklonk in de Noorderkerk!

Hoe teleurstellend, inzonderheid voor de Oosterwijk-Zuid, het heengaan van ds v. d. Stool ook is, die we hier graag hadden gehouden, en hoe moeilijk het voor de gemeente van Groningen ook wordt, met haar bijna 8000 leden en slechts 4 predikanten, we zijn gesterkt in het geloof: Hij zal ook ons steeds gadeslaan, de Hoorder der gebeden!

En daarna een artikel van ds F. A. den Boeft:

De Commissie voor uitzending van een predikant naar Indië heeft met grote vreugde vernomen, dat de HEERE ds v. d. Stool ruimte en vrijmoedigheid gegeven heeft om het beroep naar Batavia aan te nemen. Juist, omdat de Heere ruimte gaf zelf, zijn we blij. Immers nu is ds Van der Stool tegen de taak opgewassen. Want, als de Heere iemand ergens roept, dan zorgt Hij er voor, dat ZIJN werk daar door zijn geroepen knecht kan en zal gedaan worden. Het zal in het leven van ds Van der Stool, en niet te vergeten van zijn gezin, een grote verandering geven. Ik wil bijna niet schrijven, want hij wil het zelf toch zo niet zien: hij moet een offer bren-gen. Intussen, de offers in de dienst des Heeren vallen niet zwaar.

Ds Van der Stool krijgt nu bij de voorbereiding voor zijn vertrek heel wat te doen. En zij, die in dit alles meelevens, moeten er maar op rekenen, dat zijn gang naar Indië bijzondere offers zullen vragen. Indië wil wat doen, maar de overkomst moet bekostigd worden. Als de ouders van onze jongens en mannen in Indië nu eens beginnen met een dankoffer, dan komen we misschien al een heel eind.

We willen ook de kerk van Groningen niet vergeten. Het is voor die kerk een heel ding, dat ds Van der Stool weggaat, nu er toch al zo lang een vacature is. We zijn verheugd, dat ook de kerk met grote bereidheid dit offer heeft willen brengen, om het werk des Heeren in Indië. De Heere vervulle spoedig in Zijn genade de open plaatsen in de rij van de Dienaren des Woords. Groningen wordt altijd met jaloerse ogen aangekeken door velen, maar gelet op het aantal zielen, dat de kerk telt, is de predikantennoed in de stad Groningen zeker niet minder groot dan ergens anders.

We wensen ds Van der Stool van harte de sterkende en rijkmakende zegen des Heeren toe bij al de voor-bereidingen eerst, en bij zijn mooi werk straks. Het is ook een eer, die de Heer van de kerk hem geeft, dat Hij als de Koning hem voor die verantwoordelijke post verkoren heeft.

Wij willen ook onzerzijds onze kerken wijzen op de betekenis van ds v. d. Stool's beslissing. Hij gaat wel als dienaar van één kerk, maar zal in feite alle ker-ken van ons land dienen op een uiterst belangrijken post. Nu de indische kerken door haar onwaarschijnlijk spel van vóór de vrijmaking in Indië haar niet hebben kunnen voorkomen, geven ze het spel op, zooals ds v. Dooren in Enschedesche Kb. bewijst en komen voor den dag zooals ze zijn: participanten in het verraad (wat we trouwens al lang wisten). En is het niet heer-lijk, dat al onze ouders en ook onze jonge menschen zelf weten, dat ze op Java terecht kunnen in de armen eener kerk, die met hen kan belijden? Ds v. d. Stool — met vrouw en kinderen — krijgt een zware taak. Wij zien in zijn beslissing het brengen van een offer. Moge de vreugde, die het offer achteraf geeft, hem niet ontbreken, als hij eenmaal tot t e r u g z i e n komt. Zeer zou 't ons verblijden, als hij ook op Soem-ba, waar de vijandschap tegen onze kerken buitenge-woon sterk is, daartegen iets zou kunnen doen. Laten onze kerken aan zijn arbeid blijven gedenken en hem geen oogenblik uit het oog verliezen. We hebben — om daartoe mee te werken — hem meteen gecharterd voor ons blad als medewerker. Dat kan goed worden en interessant.

K. S.

Ds J. D. Boerkoel en de volks-geruststelling.

In „Amsterdamsche Kerkbode“ (synodocratisch) schrijft ds J. D. Boerkoel:

Onder degenen buiten onze kring, die zich diepgaand bezighouden met alles wat vóór en op de Synode van Eindhoven is te doen geweest, heeft zich „De Reform-atie“ in het voorste gelid geplaatst.